

XALQARO HUQUQIY MUHITDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK KONSEPSIYASINI RIVOJLANTIRISH

**Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura tinglovchisi
Jummayev Ma‘mur Nuritdinovich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Milliy gvardiya tizimida mamlakatlarda davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish yo‘llari, xalqaro tashkilotlar tomonidan ushbu mexanizmni amalga oshirish chora-tadbirlari va xorijiy olimlarning ushbu mexanizm bo‘yicha olib borgan tadqiqotlari hamda ularni O‘zbekistonda xususan Milliy gvardiya tizimida qo‘llash imkoniyatlari to‘g‘risida ilmiy fikr-mulohazalar yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Milliy gvardiya, davlat-xususiy sherikligi, loyiha portfeli, xususiy sektor, investitsiyalar, xalqaro moliya va donorlik tashkilotlari.

Annotation: this article provides scientific feedback on ways to develop public-private partnerships in countries of the world, measures to implement this mechanism by international organizations and the research of foreign scientists on this mechanism, as well as the possibility of their use in Uzbekistan in the National Guard system in particular.

Keywords: National Guard, Public-Private Partnership, Project portfolio, private sector, investments, international finance and donor organizations.

Аннотация: В данной статье даны научные рассуждения о путях развития государственно-частного партнерства в странах мира, мерах по реализации данного механизма международными организациями и исследованиях зарубежных ученых по данному механизму, а также о возможностях их применения в Узбекистане, в частности, в системе национальной гвардии.

Ключевые слова: Национальная гвардия, государственно-частное партнерство, портфель проектов, частный сектор, инвестиции, международные финансы и донорские организации.

Maqolada xalqaro miqyosda davlat-xususiy sheriklikni (DXSH) kontseptsiyalash va shakllantirishning asosiy jihatlari va bosqichlari tahlil qilinadi.

Xalqaro tashkilotlarning DXSHni rivojlantirishga mavjud yondashuvlari orasida DXSH kontseptsiyasini BMTning barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bilan birlashtirgan yondashuv mavjud. Bunga qiziqish ushbu yo‘nalishdagi ko‘plab xalqaro tashkilotlar faoliyatining sezilarli darajada faollashishi bilan bog‘liq. Agar xorijiy doktrinada DXSH ijtimoiy qiymatini sinab ko‘rish orqali “pul uchun eng yaxshi qiymat” (pul uchun qiymat)ga asoslangan DXSH kontseptsiyasini takomillashtirish bo‘yicha so‘rov hali shakllanmagan bo‘lsa, unda xalqaro tashkilotlarning yondashuvlarida allaqachon “aholi uchun qiymat” ga asoslangan DXSH yangi formati taklif qilingan (odamlar uchun qiymat). Taklif etilayotgan transformatsiya DXSH kontseptsiyasi uchun evolyutsiyami yoki BRMni qo‘llab-quvvatlash uchun DXSHni ommalashtirishning keng ko‘lamli kompaniyasidan boshqa narsa emasmi? Bu savolga javob topish va uning argumenti maqolaning maqsadi. DXSH xalqaro standartlarini tahlil qilish asosida “DXSH odamlar manfaati uchun” (People-first Public-Private Partnerships) kontseptsiyasining asosiy elementlari va maqsadli sozlamalarini ochib berishga harakat qilinadi. Uning bir qator davlatlarning milliy Qonunchilik asoslari va DXSH amaliyotida amaliy namoyon bo‘lishining ayrim misollari keltirilgan. Maqolada, shuningdek, BRM va “DXSH odamlar manfaati uchun” kontseptsiyasi o‘rtasidagi munosabatlarni nafaqat uning mafkurasi nuqtai nazaridan, balki “DXSH odamlar manfaati uchun” kontseptsiyasi doirasida shakllanadigan huquqiy munosabatlar nuqtai nazaridan ham tanqidiy tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: davlat-xususiy sheriklik, barqaror rivojlanish maqsadlari, odamlar manfaati, inson huquqlari, xalqaro standartlar, xalqaro tashkilotlar.

Kirish

Davlat-xususiy sheriklik konsepsiyasi (keyingi o‘rinlarda DXSH deb yuritiladi) 1990 - yillarning boshida, ayrim mamlakatlarda muvaffaqiyatli joriy etilganidan ko‘p o‘tmay, xalqaro tashkilotlarning diqqat markazida bo‘ldi. Xalqaro miqyosda DXSH infratuzilmani rivojlantirish, byudjet cheklovlarini bartaraf etish vositasi, davlat boshqaruvining yangi uslubi sifatida ilgari surildi. Vaqt o‘tishi bilan ushbu sifatda DXSH rivojlanishi 50 dan ortiq xalqaro tashkilotlar uchun muhim faoliyat yo‘nalishiga aylandi, ular DXSH, institutsional qo‘llab-quvvatlash, tashkilot sohasida tavsiyalar va ko‘rsatmalar ishlab chiqish orqali forumlar amalga oshirildi, DXSH sohasidagi vakolatlarni shakllantirish, tarmoq tadqiqotlarini o‘tkazish, DXSHning eng yaxshi amaliyotlarini ko‘rib chiqish va tarqatish, DXSH ma'lumotlar

bazalarini yaratish, DXSH loyihalarini moliyalashtirish va hatto DXSH loyihalarida yuzaga keladigan nizolarni hal qilish va boshqalar. yaqinda DXSH xalqaro miqyosda Birlashgan Millatlar Tashkilotining (bundan buyon matnda BMT deb yuritiladi) barqaror rivojlanish maqsadlariga (bundan buyon matnda BRM deb yuritiladi) erishish kontekstida ko‘rib chiqilmoqda. BMT Bosh Assambleyasining 2015-yil 25-sentyabrdagi A/RES/70/1-sonli “dunyomizni o‘zgartirish: BMTning 2030-yilgacha bo‘lgan barqaror rivojlanish kun tartibi”¹ (“kun tartibi-2030”) qarorida.

DXSH BRMga erishishning asosiy vositalaridan biri sifatida ko‘rsatilgan. Afsuski, ushbu xalqaro AKTni yanada ko‘proq o‘qish va DXSH bo‘yicha akademik tadqiqotlar va milliy qonunchilikni ko‘rib chiqish DXSH BRMga qanday hissa qo‘shishi mumkinligiga etarlicha oydinlik kiritmaydi. Zamonaviy doktrina va aksariyat milliy qonun hujjatlari DXSHni davlat xizmatlarining mavjudligi va sifatini yaxshilash uchun davlat infratuzilmasi ob'ektlarini yaratish va ulardan foydalanish maqsadida amalga oshiriladigan resurslarni birlashtirish va xavflarni taqsimlashga asoslangan davlat va xususiy biznesning o‘zaro ta'siri sifatida izohlaydi, bu erda uning asosiy afzalliklari yaxshiroq “pul qiymati” va iqtisodiy samaradorlik (pul qiymati) bilan ta'minlanadi. Shu bilan birga, BRMlar nafaqat iqtisodiy natijalarga qaratilgan. Ular umuman barqaror rivojlanish mafkurasini aks ettiradi va iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ustuvorliklardan tashqari, odamlarning manfaatleri va huquqlarini birinchi o‘ringa olib chiqadi. Ushbu dilemmani hal qilish uchun xalqaro tashkilotlar davlat va biznesning o‘zaro ta'sirini BRMga erishish va eng muhim xalqaro muammolarni hal qilishga moslashtirish uchun DXSH kontsepsiyasini o‘zgartirishni boshladilar. Ularning hozirgi bosqichdagi faoliyati xalqaro standartlar² va yo‘riqnomalarda aks ettirilgan³. Ular DXSH kontsepsiyasining evolyutsion rivojlanishi uchun huquqiy platformaga aylanganmi

¹ UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1. Дата обращения 20 апреля, 2019. <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>.

² UNECE Standards on DXSHs. 2018. Дата обращения 20 апреля, 2019. <https://www.unece.org/DXSH/standards.html>.

³ UNECE, Guiding Principles on People-first Public-Private Partnerships in support of the United Nations Sustainable Development Goals, 21 January 2019, ECE/CECI/2019/5. Дата обращения 20 апреля, 2019. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/documents/2019/CICDXSH/Official_documents/ECE_CECI_2019_05-en.pdf.

yoki hozircha bu DXSHga yangi yondashuvni shakllantirish va uning samaradorligini baholash uchun zarur shartlarmi yoki BRMni qo'llab-quvvatlash uchun DXSHni ommalashtirishning keng ko'lamli kampaniyasidan boshqa narsa emasmi?

Tadqiqotning maqsadi

Xalqaro huquqiy muhitda DXSH kontsepsiyasining rivojlanish yo'lini ochib berishni maqsad qilib, DXSHni nazariy jihatdan ko'rib chiqmasdan turib, tadqiqot o'tkazish mumkin emas. Ushbu masala bo'yicha xorijiy va mahalliy ilmiy ishlarni tahlil qilish, birinchi navbatda, DXSH tushunchasi keng va tor yondashuvlar doirasida shakllangan, ikkinchidan, fanlararo kategoriya degan xulosaga olib keladi. DXSHga keng yondashuv shundan iboratki, uning asosida davlat organlari va biznes o'rtasidagi o'zaro manfaatli sharoitlarda ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal qilish uchun o'zaro munosabatlarning har qanday shakli, uni amalga oshirish shartlari, protseduralari va ushbu o'zaro ta'sirni rasmiylashtirish darajasidan qat'i nazar, DXSHga tenglashtiriladi (Savas 2000, 105; Sivakov 2014, 214). Shu sababli, DXSHga keng yondashuv uning mafkurachilari va tarafdorlariga davlat xaridlari, ijara munosabatlari, xususiylashtirish, maxsus iqtisodiy zonalar, tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish bo'yicha har qanday shartnomalar kabi uzoq vaqtdan beri va taniqli toifalarni DXSH sifatida talqin qilishga imkon beradi (Sivakov 2014, 214; Usmonova 2018, 55). Ushbu yondashuv mutlaqo to'g'ri ko'rinmaydi, chunki uning mohiyati iqtisodiy va huquqiy nazariyada allaqachon o'rnatilgan boshqalar bilan aniqlangan bo'lsa, nima uchun DXSH haqida mustaqil kategoriya sifatida gapirish kerakligi aniq emas (Varnavskiy 2019). Bundan tashqari, bizning fikrimizcha, keng yondashuv DXSHning “xususiy moliyalashtirishni jalb qilish va xususiy biznesga an'anaviy ravishda davlat organlari tomonidan amalga oshiriladigan funktsiyalarni jamoat infratuzilmasi ob'ektlarini qurish, ishlatish va boshqarish, shuningdek xususiy sektorga ushbu loyihalar bilan bog'liq xatarlarni qisman yoki to'liq o'tkazish asosiy rejasiga zid keladi,”⁴. Hozirgi vaqtda ilmiy adabiyotlarda DXSH tushunchasiga tor yondashuv ustunlik qilmoqda. Uning asosida DXSHga nisbatan aniq talablar va mezonlar shakllantirilgan bo'lib,

⁴ The Private Finance Initiative (PFI): Research Paper 01/117. 18 December 2001, Economic Policy and Statistics Section House of Commons Library. Дата обращения 20 апреля, 2019. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/rp01-117>.

ular davlat va biznes o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning ushbu shakliga mos kelishi kerak. Bu erda DXSH juda aniq modellarga ega va odatda ma'lum bir infratuzilma loyahasiga nisbatan amalga oshiriladi. Shu bilan birga, DXSH tushunchasi va asosiy xususiyatlari, hatto tor yondashuv doirasida ham, tegishli ilmiy tadqiqot muallifi qaysi fan sohasi yoki ilmiy yo'nalish vakili bo'lishiga qarab bir xil tavsiflanmaydi.

D.Delmon, DXSH haqida davlat va xususiy tomonlar o'rtasida infratuzilma xizmatlarini ishlab chiqarish va taqdim etish bo'yicha kelishuv sifatida gapirganda, uning asosiy ma'nosi qo'shimcha xususiy investitsiyalardan foydalanish imkoniyatini ko'rib chiqadi va DXSH qiymatini byudjetni moliyalashtirish samaradorligini oshirish vositasi sifatida ta'kidlaydi (Delmon 2010, 7). M. Jerar DXSHni birinchi navbatda davlat xizmatlari va davlat sektori aktivlarini yaxshilash usuli sifatida izohlaydi. Davlat xizmatlari natijalariga e'tibor qaratgan holda, DXSH, uning fikriga ko'ra, davlat xizmatlarida, loyihaning an'anaviy amalga oshirilishida bo'lgani kabi, ushbu xizmatlarni taqdim etish jarayonida emas, balki “chiqish” (chiqishga asoslangan yondashuv) talablarini belgilash “kirish” talablari o'rnatilgan davlat (kirishga asoslangan yondashuv) (Gerrard 2001, 49). D. Grimsey va M. Lyuis DXSH kontseptsiyasini tasvirlab, DXSH davlat organlari uchun loyihalash, qurish, ekspluatatsiya qilish xavfini kamaytirishi va, ehtimol, DXSH ob'ektining qiymatini oshirish xavfini kamaytirishi mumkinligiga e'tibor qaratdi. xususiy sherik tomonidan xizmatlar ko'rsatilmasa yoki ular ilgari kelishilgan standartlarga javob bermasa, davlat to'lovlari amalga oshirilmaydi.

Huquqiy tadqiqotlarda DXSH kontseptsiyasining talqini ham xilma-xildir. A. V. Belitskaya DXSHNI davlat ishtirokidagi investitsiya faoliyatining bir turi sifatida tavsiflaydi (Belitskaya 2017, 43). Bundan tashqari, u aralash investitsiyalarni DXSHning asosi sifatida ta'kidlaydi (Belitskaya 2012, 14). K. A. Makarevich DXSHni davlat infratuzilmasi va davlat xizmatlari sohasida davlat boshqaruvi sifatini oshirishga qaratilgan, tegishli sohalardagi muammolarni moliyaviy va boshqa resurslarni, xatarlarni va javobgarlikni taqsimlash printsiplari bo'yicha turli xil shartnoma shakllarida hal qilish uchun xususiy sektorni jalb qilish asosida qonun bilan tartibga solinadigan faoliyat orqali belgilaydi (Makarevich 2013, 29), va V.F.Popondopulo - jamoat sherigi transport infratuzilmasi, uy-joy kommunal xo'jaligi infratuzilmasi, sport inshootlari, maktablar, kasalxonalar kabi ijtimoiy infratuzilma ob'ektlarini qurish, ishlatish, rekonstruktsiya qilish va boshqarishni

qisman yoki to‘liq moliyalashtirish funktsiyalarini xususiy sherikga topshiradigan jamoat va xususiy sheriklar shartnomasi sifatida (Popondopulo, Sheveleva 2015, 1). N.G.Doronina va N.G.Semilutinaning fikriga ko‘ra, DXSHning ma‘nosi shundaki, boshqaruv organi bilan konsessiya shartnomasini tuzgan xususiy tadbirkorlar boshqa tomonning ushbu harakatlarni amalga oshirishga ko‘maklashish va konsessiya shartnomasi shartlariga rioya qilish majburiyati evaziga turli xil huquqiy harakatlarni amalga oshirishga majburdirlar. loyihani amalga oshirish. Shunday qilib, DXSH to‘g‘risidagi fuqarolik-huquqiy shartnoma butun jamiyat manfaatlariga bo‘ysunadigan xususiy shaxs faoliyatini tashkil etish usuliga aylanadi (Doronina, Semilutina 2011, 73). Xalqaro huquq nuqtai nazaridan DXSH tadqiqotlari hozirgacha o‘tkazilmagan.

Ilmiy manbalarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, DXSH tabiatini o‘rganish orqali fan va ilmiy sohalarning turli sohalari vakillari, garchi ular uni turli toifalar orqali aniqlasalar ham, DXSH ning moliyaviy, investitsion, boshqaruv, innovatsion, huquqiy xususiyatlariga e‘tibor berishadi. shunga qaramay, DXSH ning asosiy maqsadini foydalanish samaradorligini oshirishning moliyaviy vositasiga kamaytiradi davlat sektori resurslari va DXSHning afzalliklari faqat iqtisodiy ko‘rsatkichlar bilan bog‘liq, ammo ijtimoiy emas. Bu, bizning fikrimizcha, DXSH kontseptsiyasini qashshoqlashtiradi va uning salohiyatini past baholashga olib keladi.

Bunday holat DXSH va uning samaradorligiga mavjud yondashuv DXSH loyihasining rentabelligi va xarajatlarni optimallashtirish asosida hisoblangan “investitsiya qilingan daromad”, “pul uchun maqbul qiymat” (Pitt, Collins, Walls 2006) muvofiqlik darajasini ko‘rsatadigan pul qiymati (VFM) kontseptsiyasiga asoslanganligi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin moliyaviy sohadagi ta‘sir va DXSH ishtirokchilarining xarajatlari va daromadlarining moliyaviy oqimlarini tahlil qilish orqali aniqlanadi.

Biroq, muammoning zamonaviy ilmiy nuqtai nazari DXSH samaradorligini ancha kengroq baholash mumkinligiga olib keladi (Jeffares, Sullivan, Bovaird 2013) va DXSH ning bunday baholash uchun ijtimoiy qiymati juda muhimdir (Boardman, Hellowell 2016). Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan DXSH bo‘yicha tegishli tadqiqotlarni ko‘rib chiqish quyidagi tezislarga asos bo‘ldi: “VFM tahlili faqat iqtisodiy ta‘silarga qaratilgan bo‘lib, infratuzilmani rivojlantirishning uzoq muddatli ijtimoiy oqibatlarini aks ettira olmadi”; “DXSH ijtimoiy qiymatini

bunday muhim baholash DXSH loyihalarini ishlab chiqishda kamdan-kam hollarda amalga oshiriladi va akademik tadqiqotlarda kam yoritiladi”; “DXSH loyihasini tanlashdan oldin ijtimoiy ta'sirni ko'rib chiqish va baholash kerak” (Cui va boshq. 2018, 776). Ilmiy adabiyotlarda VfM kontseptsiyasini qayta ko'rib chiqish yoki takomillashtirish bo'yicha murojaatlar tobora ko'payib bormoqda, chunki uning kengayishi va DXSH yaratadigan nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy qiymatni yanada kengroq va aniqroq baholash DXSH kontseptual asoslarini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. Buni DXSH tadqiqotlari mualliflari barqaror rivojlanish bilan bog'liq holda payqashdi. Ularning fikriga ko'ra, hozirgi amaliyot hali Vfmdan tashqariga chiqmagan bo'lsa-da, shunga qaramay, ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlar DXSH kontseptsiyasiga kiritilishi kerak; barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun DXSH ijtimoiy parametrlarini kiritish va ularni ko'rib chiqish orqali VfM bahosini kengaytirish kerak. BRM doirasidagi ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy taraqqiyot bilan bog'liq jihatlarni hisobga olgan holda DXSHNI baholashning yangi kontseptual modeli zarur.

Shunday qilib, ta'sirlangan DXSH muammolari bo'yicha zamonaviy tadqiqotlarni ko'rib chiqish yana bir kuzatuvga olib keladi, xorijiy doktrinada VfM kontseptsiyasini takomillashtirish va uning tarkibiy qismlarini qayta ko'rib chiqish so'rovi shakllantiriladi; BRM va DXSHning ijtimoiy ahamiyati unda muhim o'rin tutadi.

Ushbu muammoni tushunish va uni muvaffaqiyatli hal qilish faqat DXSH ijtimoiy qiymatining xususiyatlarini bilish sharti bilan mumkin, ammo ushbu muammoni hal qiladigan tadqiqotlar soni juda cheklangan. A. Reynars DXSHning ijtimoiy qiymatini DXSH doirasidagi javobgarlik, shaffoflik, javob berish tezligi, javobgarlik, faoliyat sifati bilan bog'laydi. M. Xaskesning fikriga ko'ra, DXSH loyihasidan jamiyat uchun ijtimoiy qiymat mavjudlik, kamsitishning oldini olish, ijtimoiy birdamlikni rag'batlantirish, inson huquqlarini ta'minlashni o'z ichiga oladi. N. Koduel, D. Rerich, D. Jorj DXSH ning ijtimoiy qadriyatlarini ijtimoiy ob'ektlarni yaratishda ham, xizmat ko'rsatishda ham operatsion samaradorlikda ham farq qilishi mumkin deb hisoblashadi. Belgilangan yondashuvlar asosida DXSH ning ijtimoiy qiymatini tushunish yanada muhimroq bo'ladi: u infratuzilma ob'ektlarini yaratish natijalarini qamrab oladi, ularning faoliyati orqali aholiga yangi xizmatlar ko'rsatiladi yoki mavjud xizmatlarning samaradorligi oshadi (ularning narxini pasaytirish, sifatini oshirish, etkazib berishning uzluksiz ishlashini ta'minlash, ularga

kirish huquqiga ega bo‘lgan aholi doirasini kengaytirish orqali). BRM maqsadlariga erishish va inson huquqlarini amalga oshirishdan kelib chiqadigan infratuzilma natijalari.

Xulosa

Yuqoridagilarni tasvirlash uchun biz DXSHning nufuzli tadqiqotchilaridan biri, professor G.Xodj va uning hammualliflarining bayonotlariga murojaat qilamiz. Ularning fikriga ko‘ra, yagona global DXSH yo‘qligi va yo‘qligi aniq bo‘lib bormoqda, vaqt o‘tishi bilan u o‘zgaradi va yaxshilanadi. Bu DXSHni tushunish va baholashga qiziquvchilar uchun harakatlanuvchi maqsadga olib keldi. Demokratiya yoki san‘at singari, DXSH ham “muhim bahsli tushunchadir” (Hodge, Greve, Biygautane 2018, 1108).

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, agar dastlab xalqaro huquqiy muhitda DXSH kontseptsiyasining shakllanishi doktrinaga o‘xshash sharoitlarda amalga oshirilgan bo‘lsa, unda uning keyingi rivojlanishi nazariy darajada mavjud bo‘lganlardan sezilarli darajada oshib ketgan natijalarga olib keldi. Hozircha xorijiy ilmiy adabiyotlarda DXSHning kontseptual asoslari va asosiy vositalarini uning ijtimoiy qiymatini oshirish va BRM bilan munosabatlarni o‘rnatish uchun o‘zgartirish so‘rovi shakllantirilmoqda. Ammo xalqaro tashkilotlarning yondashuvlari allaqachon amaliy echimlar uchun asos yaratmoqda va ehtimol biz DXSHning bosqichma-bosqich sifatli o‘zgarishi va uning “kun tartibi-2030”ga moslashishiga guvoh bo‘lamiz. Unda bunga turtki bo‘lgan motivlar yotadi. Yangilangan DXSH kontseptsiyasi BMT tizimidagi tashkilotlarning “DXSH odamlar manfaati uchun” yondashuvida keltirilgan. Uning asosiy elementlari EEC standartlari va boshqaruv hujjatlarida aks ettirilgan bo‘lib, unga ko‘ra DXSH odamlar manfaati uchun BRM bilan bog‘liq mahsulotlar va natijalarni olishga qaratilgan. Aholining sifatli davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini kengaytirish va aholini zarur resurslar (oziq-ovqat, suv, energiya, transport va ta‘lim) bilan ta‘minlash bo‘yicha an‘anaviy natijalarga qo‘shimcha ravishda, DXSH loyihalari ham davlatlar milliy ko‘rsatkichlarining o‘shirishini ta‘minlaydi: aholi farovonligi; oziq-ovqat xavfsizligi va qishloq xo‘jaligining barqaror rivojlanishi; umr ko‘rish davomiyligi; talab qilinadigan kasbiy va texnik ko‘nikmalarga ega bo‘lgan aholi soni; aholining, shu jumladan yoshlarning va aholining himoyalangan toifalarining ishlab chiqarish bandligini ta‘minlash; energiya samaradorligi; axborot-kommunikatsiya va innovatsion texnologiyalardan foydalanish; atrof-muhitning qulay holati va

boshqalar, DXSH odamlar manfaati uchun loyihalari xalqaro huquqda belgilangan irq, etnik kelib chiqishi, e'tiqodi, madaniyati va jinsi bo'yicha kamsitishning oldini olish tamoyillariga asoslanadi. Bunday loyihalarning asosiy benefitsiari aholi bo'lib, ularning tuzilishida aholining ehtiyojlari hisobga olinadi. Nafaqat texnik-iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik ko'rsatkichlar ham DXSH loyihalarining to'lov mexanizmlarida odamlar manfaati uchun ishlatiladi. Va bunday loyihalarning samaradorligini baholashda pul qiymatining moliyaviy-iqtisodiy jihatlari o'z ahamiyatini yo'qotmasa ham, davlat va xususiy sheriklarning manfaatlarini qondirish aholining ehtiyojlarini qondirish va odamlar uchun qiymatni baholash doirasida BRMga erishish bilan muvozanatlashadi.

Bizning fikrimizcha, yangilangan formatda DXSH kontseptsiyasi DXSH loyihalari BRMga erishish uchun mos vosita ekanligi to'g'risida savol tug'dirganda, unga ijobiy javob berishga qodir. Biroq, bu DXSH kontseptsiyasini yangilash jarayoni allaqachon amalga oshirilgan va tugallangan degani emas. Xuddi shunday, bu pul qiymati anaxronizmga aylandi va uni qo'llash mumkin emas degani emas. Kelajakda ularning qo'shma yoki muqobil qo'llanilishi ko'rinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Белицкая, Анна В. 2022. Правовое регулирование государственно-частного партнерства. М.: Статут.
2. Белицкая, Анна В. 2017. «Государство как участник и регулятор инвестиционных отношений в рамках государственно-частного партнерства». Бизнес, менеджмент и право 1–2: 42–46.
3. Варнавский, Владимир Г. 2019. «Место и роль государственно-частного партнерства в системе экономических категорий: попытка системного анализа». Государственно-частное партнерство в условиях кризиса: материалы научно-практической конференции, 30–31. М.: ИЭ РАН.
4. Дерябина, Марина А. 2021. «ГЧП в сфере общественных благ: опыт России». Наука и инновации 11 (105): 24–26.
5. Доронина, Наталья Г., Семилютин Наталья Г. 2021. Международное частное право и инвестиции: науч.-практ. исслед. М.: Контракт; Волтерс Клувер.
6. Maslova, Svetlana. 2019. “Achieving Sustainable Development Goals through Public Private Partnership: Critical Review and Prospects”. International Journal of Innovation and Sustainable Development 14 (3): 288–312.

